

סימן נג - דיני שליח ציבור - שיעור 2

שיהיה מרוצה לעם, שלא ישנא ושלא יהיה לו שונא

1. שו"ת מהרי"ק סימן ל

...דאין זה תלוי כלל אלא ברצון הקהל שהתפלה היא שלהם והיא במקום קרבן צבור דהיינו התמיד' שהיו באים משל ציבור ואין ראוי שה' אדם שלוחם להקריב את קרבנם שלא מדעתם ורצונם (ד) ומטעם זה פסק רבינו שמחה דאפילו יחיד יכול לעכב את החזנות ולו' איני חפץ שיהיה פלוני חזן אם לא שכבר הסכים עליו מתחלה. והלכך מי שירצו הקהל שיאמר התפלה הוא יזכה בו ולא האחר.

2. שו"ת בנימין זאב סוף סימן קסג

...ואין להתקוטט בעבור שום מצוה כגון גלילת ס"ת וכיוצא בה שהרי שנינו שהצנועים מושכים את ידיהם והגרגרנין חוטפין וכל המתפלל שלא ברשות מחמת אלמות וגאות אין עונין אמן אחר ברכותיו שנאמר **בוצע ברך נאץ ה'**.

3. רמ"א על השולחן ערוך אורח חיים הלכות ברכות השחר ושאר ברכות סימן נג סעיף כב

הגה: ואין לאדם להתפלל בלא רצון הקהל. וכל מי שמתפלל בחזקה ודרך אלמות אין עונין אמן אחר ברכותיו (בנימין זאב ס' קס"ג ואגודה פרק כיצד מברכין).

4. משנה ברורה סימן נג ס"ק טו

(טו) אין עונין - שאין זה מברך אלא מנאץ שנאמר בוצע ברך ניאץ ד'.

1. שולחן ערוך אורח חיים הלכות ברכות השחר ושאר ברכות סימן נג סעיף יט

אפילו יחיד יכול לעכב ולומר: איני רוצה שפלוני יהיה חזן, אם לא שכבר הסכים עליו מתחלה. הגה: ודוקא שיהיה לאותו יחיד טעם הגון על פי טובי העיר, אבל בלאו הכי אין היחיד יכול למחות בש"צ (מהרי"ו ס' ט'). ואם הוא שונא, יכול למחות בו קודם שהסכים עליו (מהר"ם פדואה סימן ק"ד / ס"ד / ומהרי"ק שורש מ"ד / ל'). ומי שהוא שונא לש"צ לא יעלה לספר תורה כשקורא התוכחה (אור זרוע).

2. שולחן ערוך אורח חיים הלכות ברכות השחר ושאר ברכות סימן נג סעיף כ

אם אחד רוצה לומר תפלה בשביל אביו ואחד רוצה לומר בשביל אחר, מי שירצה הקהל שיאמר התפלה, הוא יאמר.

3. מגן אברהם סימן נג ס"ק כד

מי שירצה הקהל - הטעם דדוק' קדיש יכול לומר בשביל אביו אבל לא יכול להיות שליח הקהל להתפלל על כרחם (שם)...

4. משנה מסכת סנהדרין פרק ג משנה ה

האוהב והשונא אוהב זה שושבינו שונא כל שלא דבר עמו שלשה ימים באיבה אמרו לו לא נחשדו ישראל על כך.

5. רמ"א על השולחן ערוך אורח חיים הלכות ראש השנה סימן תקפא

הגה: ...אבל אם מתפלל בחזקה, אין עונין אחריו אמן. וכן צריך שיוציא כל אדם בתפלתו; ואם יהיה לו שונא ומכוין שלא להוציאו, גם אוהביו אינם יוצאים בתפלתו (הגהות מנהגים ישנים).

6. לבוש אורח חיים סימן תקפא

אבל אם מתפלל בחזקה ועל כרחו של קהל, אין עונין אחריו אמן. וכן צריך שיוציא כל אדם בתפלתו, ואם היה לו שונא ומכוין שלא להוציאו, גם אוהביו אינם יוצאין בתפלתו, **שכיון שהתפלה נדחית לזה נדחית לכולן**.

7. פסקי דין - ירושלים דיני ממונות וביורורי יוחסין יב עמוד קלח

וברמ"א בשו"ע שם כתב שצריך שיוציא כל אדם בתפלתו ואם יהיה לו שונא ומכוין שלא להוציאו גם אוהביו אינם יוצאים בתפלתו, **הטעם משום דשליחות שבטלה מקצתה בטלה כולה**, וא"כ אין כאן שליח צבור לכל הצבור אם נמצא בתוכם אחד ממתנגדיו.

8. ערוך השולחן אורח חיים סימן תקפא סעיף ה

...וכתב רבינו הרמ"א וז"ל וכן צריך להוציא את כל אדם בתפלתו ואם יהיה לו שונא ומכוין שלא להוציאו גם אוהביו אינם יוצאים בתפלתו עכ"ל ונ"ל דזה אינו אלא כשיש הרבה עמי הארצים שאין יכולים להתפלל בעצמם ויוציאין בתפלת הש"ץ **אבל אצלינו שכל אחד מתפלל לעצמו לא שייך כלל דין זה** ואי משום קדיש וקדושה וברכו אין זה יציאת חובה דכל עשרה מישראל עונין דבר שבקדושה ומי שיש בשעת מעשה עונה עמהם וכן בעניית אמן, לבד במוספי ר"ה אפשר לומר כיון דעיקר התקיעות הם על סדר הברכות ואצלינו שאין תוקעין בלחש א"כ עיקר התפלה היא של הש"ץ וכן במוספי יוה"כ מפני העבודה ואולי זה נראה כמוציא את הציבור וצ"ע [מיהו זהו וודאי מה שרגילין ההמון לומר דגם אחד יכול לעכב מלהיות פלוני ש"ץ דבר זה מביא לידי מחלוקת ואינו כן אלא הולכין אחר דעת רוב ציבור וכבר כתב כן הלבוש לעיל סי' נ"ג ועמ"ש שם].

מדין הקדמונים אין ממנין להיות שליח צבור אם לא מדעת כולם, ואפילו יחיד יכול למחות ולעכב ולומר איני רוצה שיהיה פלוני חזן, שהרי התפלות במקום התמידים תקנום וכל ישראל יש לו חלק בתמידין, ומי יוכל להקריב קרבנו שלא מדעתו: *הג"ה ועיין לקמן סימן צ"ח סעיף ד': אם לא שכבר הסכים עליו מתחלה אז לא יוכל אח"כ לעכב לבדו. ויש אומרים שיחיד לא יוכל לעכב אפילו לכתחלה בלא טעם, אם לא ע"י טובי העיר שיאמר טעם הגון לפניהם למה מעכב, ואם יתברר שהוא שונאו יכול לעכב אם לא הסכים עליו כבר. אבל אומר אני שזה היה בימיהם, אבל בדורות הללו שבעוונותינו הרבים הרבה מחזיקים במחלוקת בלי טעם ולא ריח וכל כוונתם לא לשם שמים, אם היו צריכין לשאול כל יחיד ויחיד בפרט בקהילות הגדולות, לא היו מסכימים לעולם על חזן אחד, ואפילו יחיד ומומחה בדורו וכל הדרכים האלו בו, אפילו הכי היו מטילין מום בקדשים, והיו הבתי כנסיות ח"ו בטלות מתוך זה, כאשר הוא מצוי תמיד וראיתי כמה פעמים, לכך טוב וישר הוא שבוררין ברורים למנות שליח צבור על פי רוב פורעי המס שביניהם אפילו פסולים עמהם, ואפילו אם יהיו הרבה יחידים כנגדו הולכים אחר הרוב משום תקנת הקהילות. אם יש כאן שנים שרוצים להתפלל, אחד בשביל אביו ואחד בשביל אחר, הרשות ביד הקהל לתת התפלה למי שירצו, שהתפלה במקום התמידין של הצבור ואין ראוי שיהיה אדם שלוחם להקריב קרבנם שלא מדעתם, שאין זה נקרא שלוחם שהרי לא שלחוהו, לפיכך אין לאדם להתפלל בלא רצון הקהל. וכל מי שמתפלל בחזקה ודרך אלמות, אין תפלתו רצויה ואינה מתקבלת ואין עונין אמן אחר ברכותיו.

10. אליה רבה סימן נג ס"ק כג

אפילו יחיד וכו', דמי יכול להקריב קרבנו שלא מדעתו (ב"י). זה מסכים למ"ש ר"ד אבודרהם דף מ"ז [עמוד קכו] דע כי שליח ציבור הוא במקום כהן המקריב, ולכך נקרא גם שליח ציבור קרוב, כדאיתא במדרש שיר השירים [ג, ה] כד דמך ר' אלעזר בר' שמעון היה דורו קורא עליו מקוטרות מור ולבונה מכל אבקת רוכל, דהוי ר"א קרוי ותנוי וקרוב ופייטן. ומזה הטעם נקראו הפיוטים שאומר השליח ציבור באמצע התפילות, קרובות...

11. משנה ברורה סימן נג ס"ק יז

כתב בתשובת מהר"מ מינ"ץ יזהר החזן אם יש ריב וקטטה בין שני בע"ב שיהא בשב ואל תעשה הן בדיבור הן במעשה הן בגלוי הן בסתר וכ"ש אם יש עסק ריב עם אדם אחר שאינו מהעיר עם בע"ב שיהא בשב ואל תעשה ואפילו אם אותו האדם הוא מחותנו או קרוב שלו. ואם יש לו שום קטט ואיבה עם אחד מהקהל אז צריך להעמיד את הדבר לפני הרב או הקהל לפשר ולעשות ככל אשר נראה להם נכון ואם יש חסרון ומניעה מצד שכנגדו אז הוא נקי ומה יש לו לעשות.

תיקון הבגדים לתפילה

1. תלמוד בבלי מסכת ברכות דף ל עמוד ב

השתחוה לה' בהדרת קדש... לעולם אימא לך, הדרת ממש, כי הא דרב יהודה הוה מציין נפשיה והדר מצלי!

2. רש"י מסכת ברכות דף ל עמוד ב

מציין נפשיה - מקשט עצמו בבגדיו.

3. תלמוד בבלי מסכת שבת דף י עמוד א

רבא בר רב הונא רמי פוזמקי (רש"י: נותן אנפילאות חשובים ברגליו) ומצלי, אמר הכון לקראת וגו' (רש"י: התנאה לפניו). רבא שדי גלימיה (רש"י: משליך אדרתו מעליו, שלא יראה כחשוב) ופכר ידיה(רש"י: חובק ידיו באצבעותיו, מרצי"ר בלעז +להכניס אצבעות יד אחת בשניה, + כאדם המצטער מאימת רבו), ומצלי. אמר: כעבדא קמיה מריה. אמר רב אשי: חזינא ליה לרב כהנא, כי איכא צערא בעלמא - שדי גלימיה ופכר ידיה ומצלי, אמר: כעבדא קמי מריה. כי איכא שלמא - לביש ומתכסי ומתעטף ומצלי, אמר: הכון לקראת אלהיך ישראל.

4. תלמוד בבלי מסכת חגיגה דף יג עמוד ב

...אפיה - אורח ארעא לגלויי קמיה רביה, כרעיה - לאו אורח ארעא לגלויי קמיה רביה.

5. רמב"ם הלכות תפילה ונשיאת כפים פרק ה הלכה ה

תקון המלבושים כיצד, מתקן מלבושיו תחלה ומציין עצמו ומהדר שנאמר השתחוה לה' בהדרת קדש, ולא יעמוד בתפלה באפונדתו ולא בראש מגולה ולא ברגלים מגולות אם דרך אנשי המקום שלא יעמדו בפני הגדולים אלא בבתי הרגלים... דרך כל החכמים ותלמידיהם שלא יתפללו אלא כשהן עטופים.

6. שולחן ערוך אורח חיים הלכות תפלה סימן צח סעיף ד

התפלה היא במקום הקרבן, ולכך צריך ליזהר שתהא דוגמת הקרבן ככוונה ולא יערב בה מחשבה אחרת, כמו מחשבה שפוסלת בקדשים; ומעומד, דומיא דעבודה; קביעות מקום כמו הקרבנות, שכל אחד קבוע מקומו לשחיטתו ומתן דמיו, ושלא יחוץ דבר בינו לקיר, דומיא דקרבתן שהחציצה פוסלת בינו לכלי; וראוי שיהיו לו מלבושים נאים מיוחדים לתפלה, כגון בגדי כהונה, אלא שאין כל אדם יכול לבדו על זה; ומ"מ טוב הוא שיהיו לו מכנסים מיוחדים לתפלה, משום נקיות.

7. שולחן ערוך אורח חיים הלכות תפלה סימן צא סעיפים ה-ו

לא יעמוד באפונדתו (טאסק"ה בלעז) ולא בראש מגולה ולא ברגלים מגולים, אם דרך אנשי המקום שלא יעמדו לפני הגדולים אלא בבתי רגלים.

דרך החכמים ותלמידיהם שלא יתפללו אלא כשהם עטופים. הגה: ובעת זעם יש לחבק הידים בשעת התפלה כעבדא קמיה מאריה, ובעת שלום יש להתקשט בבגדים נאים להתפלל (טור).

8. אמו"ר בתשובת שאלה בנידון דידן (התפרסמה בשבת בשבתו - מסעי ה'תשע"ו)

...מין הבית יוסף כותב, ביחס למקומו ולזמנו "וכן נהגו העולם בכל ארץ הערב להתפלל יחפים". ובברכי יוסף הסיק מדבריו כי אפילו במקום שבו רוב האנשים הולכים בנעליים, אבל אינם מקפידים על מי שהולך יחף - די בכך. לאור זה, נראה שגם תפילה במכנסים קצרים או חולצה קצרה תלויה במנהג המקום והיכן שאין מקפידים ללכת דווקא במכנסים ארוכים מותר להתפלל במכנסים קצרים.

שלמות לבושי וגופו של שליח הציבור

1. משנה מסכת מגילה פרק ד משנה ו

...פוחח פורס את שמע ומתרגם אבל אינו קורא בתורה ואינו עובר לפני התיבה ואינו נושא את כפיו...

2. רש"י מסכת מגילה דף כד עמוד א

פוחח - במסכת סופרים מפרש: **כל שכרעיו נראין, ערום ויחף מתרגם**: ערטילאי ופוחח (ישעיה כ).

אבל אינו קורא בתורה - משום כבוד תורה, וכן לפני התיבה, וכן בנשיאות כפים - **גנאי הוא לצבור**.

3. רי"ף מסכת מגילה דף טו עמוד א

פירש פוחח מי **שבגדיו קרועים וכתפיו זרועותיו ערומות** שנמצא בגדו שעליו כעין אזור תחת אצילי ידיו ולמטה כגון זה נקרא פוחח כדכתיב ופתחת השק מעל מתניך ומתרגמין תיזיל ותיסר שקא על חרצך וכתב ויעש כן הלוך ערום ויחף ויאמר ה' כאשר הלך עבדי ישעיהו ערום ויחף ומתרגמין ואמר ה' כמה דאזל עבדי ישעיהו פוחח ויחף הא למדת שהפוחח הוא החוגר חגור על מתניו ומניח כתפיו זרועותיו פרועות...

4. רמב"ם הלכות תפילה ונשיאת כפים פרק ח

...אבל מי שכתפיו מגולות אף על פי שהוא פורס על שמע אינו נעשה שליח ציבור לתפלה עד שיהיה עטוף.

5. אורחות חיים חלק א הלכות תפלה אות עח

ומי שכתפיו מגולו והוא הנקרא פוחח לא יהי' ש"צ אם לא יהיה עטוף.

6. שולחן ערוך אורח חיים הלכות ברכות ושאר ברכות סימן נג סעיף יג

פוחח, והוא מי שבגדו קרוע זרועותיו מגולים, לא ירד לפני התיבה.

7. אורחות חיים חלק א הלכות תפלה אות עח

כתב ר' נטרוני גאון ז"ל מאור עינים מותר לירד לפני התיבה ולפרוס על שמע ולתרגם.

8. שולחן ערוך אורח חיים הלכות ברכות ושאר ברכות סימן נג סעיף יד

סומא יורד לפני התיבה, ובלבד שלא יקרא בתורה, משום: דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרם על פה.

9. שו"ת יחוה דעת חלק ד סימן ח

...אך נראה שאם לובש חולצה שהשרוולים מגיעים עד המרפק שנקרא אציל, אין זה בכלל מי שזרועותיו מגולות, כמו שמתבאר בתוספות (מנחות ל"ז ע"א) בד"ה קיבורת. ואף על פי שמהמרפק ולמטה לצד כף היד, מגולה, אין בכך כלום, שזה בכלל המקומות המגולים שבגופו לענין שהנוגע שם אינו צריך נטילת ידים, ואינו נחשב כמקומות המכוסים שבגופו. וכמו שכתב הרשב"א בתשובה (סי' קצ"ג). וכן כתב מרן הבית יוסף /או"ח/ (סוף סימן צ"ב) בשם הכל בו... אבל החלק שבין הכתף למרפק צריך שיהיה כולו מכוסה, ואם לאו הרי זה בכלל מי שזרועותיו מגולות שלא יהיה שליח צבור... ואף על פי שבזמן הזה רבו מגלי כל היד בטלה דעתם... ולכן נראה שאם השרוולים קצרים מאוד, ומגיעים רק לחצי פרק הזרוע העליון, אין הלושם יכול לשמש כשליח צבור, עד שילבש עליהם מעיל או יתעטף בציצית, לכבוד הצבור. אבל אם השרוולים מגיעים עד למרפק, ועד בכלל, יש להקל... אבל כשהשרוולים מגיעים עד המרפק אין להקפיד כלל. וגם עינינו הראויות שהולכים כך בפני גדולים ונכבדים, ואין מכלים.

10. אמו"ר בתשובת שאלה בנידון דידן (התפרסמה בשבת בשבתו - מסעי ה'תשע"ו)

...הרמב"ם (הלכות תפילה ח'יב) ביאר כי הפוחח הוא מי שכתפיו מגולות. ובשו"ע (נג"ג) פסק כי מי שזרועותיו מגולות נחשב פוחח שאינו עובר לפני התיבה. הגר"א, על פי הרי"ף והרמב"ם, פסק שדווקא מי שכתפיו מגולות קרוי פוחח, והובאו דבריו במשנה ברורה על אתר. אם כן, מי שלבוש חולצה קצרה יכול לעבור לפני התיבה שהרי כתפיו אינן מגולות. לעומת זאת... כתב הרב עובדיה יוסף (שם). לדעתו, צריך שרוב חלקה העליון של הזרוע צריך להיות מכוסה. אולם, מפשט הרמב"ם די בכיסוי הכתפיים והיות שכך נפסק גם במשנה ברורה הרי שלענ"ד מי שלבוש חולצה קצרה עם שרולים יכול לעבור לפני התיבה, ואין לדייק באורך השרולים.

11. שו"ת יחיה דעת חלק ד סימן ח

וההולך במכנסים קצרות, כמו שנוהגים בקיבוצים, לא ישמש כשליח צבור, אבל יחיד המתפלל לעצמו מותר, ובלבד שיטול ידיו לפני התפילה, ויזהר שלא יגע ברגליו בשעת התפילה. וכן ראוי למורי בתי הספר להשגיח ולחנך את תלמידיהם שהולכים בימי הקיץ במכנסים קצרות, לבל יגעו ברגליהם בעת שלומדים תורה, ובעת התפילה, כדי שילמדו ויתפללו בטהרה ובנקיות. וחנך לנער על פי דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנה.

12. אמו"ר בתשובת שאלה בנידון דיין (התפרסמה בשבת בשבתו - מסעי ה'תשע"ו)

...לכאורה נראה... כי אין להתפלל במכנסיים שאינם מכסים את כל הרגל וכך פסק הרב עובדיה יוסף זצ"ל (יח"ד ד, ח). אולם המעיין בדבריו רואה שמה שאסר לשליח ציבור במכנסיים קצרים אינו במקום שזה המנהג. שהרי כתב: "וההולך במכנסים קצרות, כמו שנוהגים בקיבוצים, לא ישמש כשליח צבור". ומכאן שלא דיבר על הקיבוצים עצמם. וכן הרב רבינוביץ' שליט"א (בשו"ת שיח נחום, ה) תפס את שיטת הרמב"ם (הלכות תפילה ז, ד) כעיקרית ולכן התיר, במקומות שבהם הדבר מקובל, לעבור לפני התיבה במכנסיים קצרים...

זכורני כד הוינא טליא ועליתי לברכת כוהנים לבוש מכנסים קצרים ויחף בבהכ"נ הגר"א בשערי חסד, ואחד המתפלל הזקנים גער ב'. לאחר התפילה ניגש אלי תלמיד חכם אחד ושאלני לפשר התנהגותי ועניתי לו שאין בדבר איסור. למחרת ניגש אלי אותו ת"ח וסיפר לי ששאל את פוסק הדור מרן הגרשז"א זצ"ל וענה לו כי מעיקר הדין הילד צודק, אלא שיש להתחשב בכבוד הציבור...

במקומות שבני נוער רבים נוהגים ללכת עם מכנסיים קצרים אין לאסור לעבור לפני התיבה, בתנאי שאין זה פוגע בכבוד הציבור. עניין זה חשוב במיוחד משום שיש לחנך את הנוער לשמש כשליח ציבור. ביישוב עתניאל הוריתי לקנות טלית גדולה על מנת שצא ידי חובת כל הדעות וכבוד הציבור.

13. משנה ברורה סימן צא ס"ק יב

...והכל תלוי לפי מנהג המקומות... ואם דרך אותו המקום לעמוד כך בפני גדולים מותר [פמ"ג].

קולו של שליח הציבור

1. משלי פרק ג פסוק ט

כַּד אֶת יְקוֹק מְהוֹנֵךְ וּמְרַאשִׁית כָּל תְּבוּאֹתָהּ;

2. פסיקתא דרב כהנא (מנדלבוים) פסיקא י - עשר תעשר (וכן הוא בתנחומא [בובר] פרשת ראה אות ט)

ד"א כבד את י"י מהונך (שם /משלי ג'), שאם היה קולך ערב, פרוס את שמע ועבור לפני התיבה, על שם כבד את י"י מהונך (שם /משלי ג'). ר' חיה בר אדה בר אחתיה דבר קפרא היה קולו ערב, והיה בר קפרא או לו, היה בני פורש את שמע ועובר לפני התיבה על שם כבד את י"י מהונך (שם /משלי ג'), ממה שחנך.

3. תוספות מסכת קידושין דף לא עמוד א

כבד את ה' מהונך - בירושלמי דורש מהונך כמו מחונך... דהיינו מחונך דמשמע ממה שחנך...

4. רש"י משלי פרק ג

מהונך - מכל מה שחנך אפי' מקול ערב (אל תקרי מהונך אלא מגרונך).

5. שולחן ערוך אורח חיים הלכות ברכות השחר ושאר ברכות סימן נג סעיף יא

ש"צ שמאריך בתפלתו כדי שישמעו קולו ערב, אם הוא מחמת ששמח בלבו על שנתן הודאה להש"י בנעימה, תבא עליו ברכה. והוא שיתפלל בכובד ראש ועומד באימה וביראה. אבל אם מכין להשמיע קולו, ושמח בקולו, ה"ז מגונה. ומ"מ כל שמאריך בתפלתו לא טוב עושה מפני טורח הצבור.

6. יערות דבש חלק א דרוש יד

...בבקשה מכאן אחינו בית ישראל חדלו דברים של שטות והסירו מסוה עורן מפניכם ולא נבלה זמן בזמירות של הבל ובעו"ה רבים המתפללים בראש השנה ויום הכפור אינם בעלי תורה כי בוחרים תמיד באנשים שיודעים לצפצף בצעקת שוטים ואינם יודעים

הברת אותיות כלל להברות ולהגדיל ולהניח ולהרפות הרפוי ולחזק החזק אוי לנו שעדיין השטן מרקד בנו לשום כונתנו בעמדנו לפני הבורא לשפוך שיחנו באלה הדברים שאין בהם ממש ולא נייחא כלל בשום אופן...

7. שו"ת ציץ אליעזר חלק ד סימן כו ד"ה פוק חזי

פוק חזי עד כמה שרבותינו הגאונים זיע"א זעקו מרה נגד מספחת החזנות שהתחיל בזמנם להתפשט בקרב המוני בית ישראל שאין בזה כוונה לשם שמים כ"א לשם זמרה ויפוי הקול, עיין בספר יערות דבש ח"א דרוש י"ד וח"ב דרוש א', ובמעשה רוקח על הרמב"ם פ"ח מה' תפלה הי"א תשובה ארוכה בזה מקובצת מהרבה פוסקים, ובמגדול עוז להיעב"ץ. עיין שם בדבריהם המזעזעים, וכן עיין בחיי אדם כלל קל"ח סעי' ד'. ובשו"ת חתם סופר חאו"ח (סי' ר"ה) כותב שלא יוצאים חובת תפלה כלל וקורא אותם החזנים רובם וכו'...

8. שו"ת חתם סופר חלק א (אורח חיים) סימן רה

ואומר אני להוסיף גם המשוררים האלו בזמן הזה, וא' מרבתי הרב המופלג מו"ה מענדל לילג זצ"ל דיין ורב בבהמ"ד בפפד"מ רגיל על לשונו ע"ד הלצה, המלך זקן וכסיל הידוע בזקנותו יושב לו על כסא של ג' רגלים, א' חזנים שיליכו כל תפלות ישראל אל מחוץ למחנה כקדשים פסולין ר"ל, ב' השוחטים שיאכילו כל הקהלה נבלות וטרפות, ג' סופרי סת"ם שיפסלו כל תפילין ומזוזות על ידם ודי לו למלך זקן בזה. וה' ירחם וישפות שלומו ושלומו כל ישראל...

9. חיי אדם חלק ב-ג (הלכות שבת ומועדים) כלל קלח סעיף ד

...ורע עלי המעשה שראיתי שמעמידים בימים נוראים ש"ץ שינגן יפה, וכן כתב המ"א סימן תקנ"ט בשם רש"ל, שהחזנים המאריכים בניגונים אינן מחציו לה' ולא מחציו לכם. והבט נא וראה מה שכתב הגאון בעל ת"ש ע"ש שהאריך בגנות זה ובפרט בימים הנוראים, אוי לאזנים שכך שומעות, כי הש"ץ כוונתו רק על הניגון שיהיה יפה וטוב כפי שסידר את עצמו בימים שצריכים ביקור ולשוב בתשובה כנ"ל, ואין כוונתו על התפלות והבקשות שסדרו לנו, ומבלבל דעת השומעים התפלה על סדר הברכות והתקיעות. ואי איישר חילי, אבטל המנהג הרע הזה. ועל כל פנים ראוי לכל ירא שמים במקום שדבריו נשמעים, ישים פניו לדבר הזה, כי מי שיש בידו למחות כו' והוא רחום יכפר. והיודע בעצמו שאינו בקי מאוד ויודע לשמור אפילו משגגה, אין לו להכניס את עצמו בעבודת ה'.

10. ילקוט יוסף פסוקי דזמרה וקריאת שמע הערות סימן נג – הערה ז

וכבר האריכו בשבח הנגינה המקרבת לבבות, ואומרים בשם הצדיק מפשיסחא שאמר, כי עולם הנגינה קרוב לעולם התשובה. ובספר אהבת שלום מקוסוב (פרשת בשלח) כתב, שיש כח בנגינה להתגבר על הרע, וכדברי הזהו"ק שלמנצח הוא מלשון נצח. ודוד המלך ניצח את הרע על ידי נגינותיו, ולכן אמרו לשמוע אל הרנה ואל התפלה, והיינו קודם הרנה ואחר כך התפלה. ולזה נתכווננו במה שאמרו בגמרא (ברכות ו א) לשמוע אל הרנה ואל התפלה, במקום רנה שם תהא תפלה. ובמנהגי מהרי"ל הזהיר שלא לשנות ממנהג העיר אפילו בניגונים. והובא בהג"ה סימן תריט ס"א.

חיתוך לשונו ומבטאו של שליח הציבור

11. תלמוד בבלי מסכת מגילה דף כד עמוד ב

תניא נמי הכי: אין מורידין לפני התיבה לא אנשי בית שאן, ולא אנשי בית חיפה, ולא אנשי טבעונין, מפני שקורין לאלפין עיינין ולעיינין אלפין.

12. שולחן ערוך אורח חיים הלכות ברכות השחר ושאר ברכות סימן נג סעיף יב

אין ממנין מי שקורא לאלפין עיינין ולעיינין אלפין.

13. ביאור הלכה סימן נג סעיף יב ד"ה * מי שקורא

* מי שקורא וכו' - עיין לקמן בסימן קכ"ח בט"ז ס"ק ל' דמיקל בזה בזמנינו שאין רוב העם מבחינים בזה.

14. שו"ת שרידי אש חלק א סימן ה עמוד יב

בדבר השאלה שנשאלתי בנוגע למבטא, שהנערים שלמדו בבית הספר משתמשים במבטא הספרדי וכשמגיעים לבר - מצוה רוצים לקרוא בתורה על פי מבטא זה, בעוד שכל הקהל נוהגים לקרוא ולהתפלל במבטא האשכנזי...

זו באמת שאלה חמורה ונפלגו הדעות בין הרבנים, יש מחמירים ואוסרים לש"ץ הרגיל במבטא הספרדי להוציא ציבור הרגיל במבטא האשכנזי, ויש מקילים בזה... איני רוצה להכריע בדבר השנוי במחלוקת של רבנים גדולים וצדיקים. ורק אציע את מה שנראה לי לדון בזה עפ"י יסודות ההלכה. וזה החלי:

במגילה כ"ד, ב נאמר: חיפני ובישני לא ישא את כפיו. תניא נמי הכי אין מורידין לפני התיבה לא אנשי בית שאן ולא אנשי בית חיפה, מפני שקורין לאלפין עיינין ולעיינין אלפין. ופירש"י, שאם אומרים יאר ה' מבטאים, יער ה' "ולשון קללה הוא" וכן במי שמבטא חיות כמו ה"א וכשיגיע לפסוק "וחכיתי לה" נמצא מחרף ומגדף. משמע שרק מפני טעם זה אין מורידים אותם לפני התיבה, אבל בלא טעם זה שפיר ה' מורידים אותם אעפ"י שיש להם מבטא אחר...

ייחוסו של שליח הציבור

1. משנה מסכת ביכורים פרק א משנה ד

אלו מביאין ולא קורין, הגר מביא ואינו קורא שאינו יכול לומר אשר נשבע ה' לאבותינו לתת לנו ואם היתה אמו מישראל מביא וקורא וכשהוא מתפלל בינו לבין עצמו אומר אלהי אבות ישראל וכשהוא בבית הכנסת אומר אלהי אבותיכם ואם היתה אמו מישראל אומר אלהי אבותינו.

2. תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת ביכורים פרק א הלכה ד

תני בשם רבי יהודה גר עצמו מביא וקורא מה טעם [בראשית יז ה] כי אב המון גוים נתתיך. לשעבר היית אב לארם ועכשיו מכאן ואילך אתה אב לכל הגוים (פני משה: ואפילו לא היתה אמו מישראל לפי שיכול לומר אשר נשבע לאבותינו שהשבעה היתה לאברהם והוא נקרא אב המון גוים לכל העולם וכן בתפילה אומר הוא אלהי אבותינו). רבי יהושע בן לוי אמר הלכה כרבי יהודה. אתא עובדא קומי דרבי אבהו והורי כרבי יהודה.

3. מרדכי מסכת מגילה פרק מגילה נקראת רמז תשפו

ובעיר וירצבור"ק מנעוהו לגר להתפלל ולהיות ש"ץ וראיה מדתנן במסכת בכורים אלו מביאין ולא קורין הגר מביא ואינו קורא שאינו יכול לומר אשר נשבע ה' לאבותינו כשהוא בינו לבין עצמו אומר אלהי אבות ישראל כשהוא בב"ה אומר אלהי אבותיכם ורבינו יואל התיר דגרסינן בירושל' בסיפא דהך מתני' תני רבי יודא גר עצמו מביא וקורא מה טעם כי אב המון גוים נתתיך לשעבר היית אב לארם מכאן ואילך אתה אב לכל הגוים ריב"ל אמר הלכה כרבי יודא אתא עובדא קמיה דרבי אבהו ואורי כרבי יהודה והאמוראים פוסקים כרבי יהודה ודלא כמתני' ומעשה רב.

4. תוספות מסכת בבא בתרא דף פא עמוד א

...ומכח ההיא משנה לא היה מניח רבינו תם לגרים לברך ברכת הזימון לפי שאינו יכול לומר שהנחלת לאבותינו ארץ טובה וקתני נמי (שם) כשהוא מתפלל בינו לבין עצמו אומר אלהי אבות ישראל וכשהוא מתפלל בבית הכנסת אומר אלהי אבותיכם ואם היתה אמו מישראל אומר אלהי אבותינו ולר"י נראה דשפיר מצי אמר גר לאבותינו ולא קיימא לן כההיא משנה אלא כר"י דפליג עלה כדאיתא בירושלמי (בכורים פ"א)... ואורי כר"י...

5. בית יוסף אורח חיים סימן נג

...כדברי ר"י... הסכימו הרמב"ן (ב"ב פא. ד"ה והכתיב) והרשב"א ז"ל (ב"ב פא ד"ה הא) וכן נראה מדברי הרמב"ם ז"ל בפ"ד מהלכות בכורים (ה"ג).

6. שולחן ערוך אורח חיים הלכות ברכות השחר ושאר ברכות סימן נג סעיף יט

יש מונעים גר מלהיות ש"ץ, ונדחו דבריהם...

אופן מינויו של שליח הציבור

1. תלמוד בבלי מסכת ברכות דף לד עמוד א

תנו רבנן: העובר לפני התיבה - צריך לסרב, ואם אינו מסרב - דומה לתבשיל שאין בו מלח, ואם מסרב יותר מדאי - דומה לתבשיל שהקדיחתו מלח. כיצד הוא עושה - פעם ראשונה יסרב, שניה מהבהב, שלישית - פושט את רגליו ויורד. תנו רבנן: שלשה רובן קשה ומיעוטן יפה, ואלו הן: שאור, ומלח, וסרבנות.

2. שולחן ערוך אורח חיים הלכות ברכות השחר ושאר ברכות סימן נג סעיף טז

מי שאינו ש"ץ קבוע צריך לסרב מעט קודם שירד לפני התיבה, ולא יותר מדאי, אלא פעם ראשונה מסרב וכשיאמרו לו פעם שניה, מכין עצמו כמו שרוצה לעמוד, ובפעם שלישית יעמוד. ואם האומר לו שירד הוא אדם גדול, אינו מסרב לו כלל.

3. בית יוסף אורח חיים סימן נג

וכתב הרא"ה (חי' ברכות לד:): אהא דצריך לסרב ומיהו הכל לפי המפייס והמתפייס שאם המפייס אדם גדול אין מסרבין בו כלל.

4. שולחן ערוך אורח חיים הלכות ברכות השחר ושאר ברכות סימן נג סעיף טו

ש"ץ קבוע יורד לפני התיבה מעצמו ולא ימתין שיאמרו לו.

5. משנה מסכת ברכות פרק ה משנה ג

העובר לפני התיבה וטעה יעבר אחר תחתיו ולא יהא סרבן באותה שעה...

6. שולחן ערוך אורח חיים הלכות ברכות השחר ושאר ברכות סימן נג סעיף יז

אם טעה ש"ץ וצריכין להעמיד אחר תחתיו, אותו שמעמיד תחתיו לא יסרב.